

Основні принципи протидії корупції

Шевченко Олександр Васильович,
заступник голови апеляційного суду Київської області

УДК 343.35:35.08]-048.66

Основною метою державної політики протидії корупції є виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків, викриття корупційних діянь, обов'язкова відповідальність винних у їх вчиненні. Стратегічним напрямом запобігання передумовам корупції та їх нейтралізації є послідовна демократизація всіх сфер суспільного життя, розвиток громадянської свідомості та активності у загальному контексті побудови демократичної держави. Демократизація, відкритість влади, прозорість та зрозумілість для населення державних рішень, діяльності управлінського апарату, розвиток громадянського суспільства – найважливіші важелі подолання корупції.

Дослідженню причин, умов, особливостей попередження та засобів протидії різним видам корупційної діяльності були присвячені наукові праці таких українських та російських авторів, як: Л.В. Багрій-Шахматов, М.В. Буроменський, А.В. Гайдук, В.І. Гладкіх, Л.Д. Гаухман, А.І. Долгова, О.О. Дудоров, Д.Г. Заброда, В.С. Зеленецький, О.Г. Кальман, М.І. Камлик, В.В. Лунєєв, В.Д. Малков, М.І. Мельник, Є.В. Невмержицький, С.С. Рогульський та ін. Однак багато значущих аспектів цієї проблеми досі до кінця не розроблено. З огляду на це, метою даної статті є науковий аналіз основних принципів протидії корупційним проявам.

Протидія корупції ґрунтується на таких основних принципах: верховенства права; законності, системності; комплексності; об'єктивності; практичної спрямованості та радикальності заходів; наукової обґрунтованості; економічної доцільності; взаємодії владних структур з інститутами суспільства і населенням; оптимальності та ефективності; об'єктивності.

Принцип верховенства права означає, що при здійсненні протидії корупції людина, її права та свободи визнаються найвищими соціальними цінностями та визначають зміст і спрямованість антикорупційної діяльності.

У правовій державі не може бути інших засобів боротьби з корупцією, крім правових. Позитивною кримінологічно-значуща протидія корупції може бути лише за умови, коли вона ґрунтується на правовій основі. З огляду на це, засоби боротьби з корупцією, які хоча і можуть виявитись ефективними, однак йдуть у супереччя конституційним засадам функціонування держави та суспільства, є неприйнятними.

Принцип законності передбачає, що всі антикорупційні заходи повинні базуватися на положеннях Конституції та законів України. Жодні міркування не можуть виправдати застосування антикорупційних заходів, які не відповідають закону. Відсутність законодавчої основи для вжиття таких заходів є підставою для розробки і прийняття відповідних нормативно-правових актів [1, с. 306–310].

Принцип системності потребує, щоб заходи протидії корупції були взаємопов'язаними, мали певний субординаційний характер та порядок виконання (головні і другорядні, негайні для виконання і розраховані на перспективу, одноразові і такі, що мають здійснюватися постійно) і підпорядковувалися стратегічній меті антикорупційної діяльності. Важливим при цьому є вичленення головної проблеми протидії корупції і концентрації на її розв'язанні основних зусиль. Це може бути проблема прийняття відповідного закону, утворення певного державного органу, проведення адміністративної реформи, вдосконалення системи контролю за прибутками та витратами осіб, уповноважених на виконання функцій держави, тощо.

Принцип комплексності протидії корупції передбачає собою органічне поєднання стратегічних і тактичних завдань, профілактичних (соціального, політичного, економічного, організаційно-управлінського, правового, соціально-психологічного та іншого характеру), оперативно-розшукових, процесуальних, репресивних та інших заходів, які здійснюються у різних соціальних сферах різними суб'єктами, з визначенням пріоритету

профілактичних заходів загально-соціологічного і спеціально-кримінологічного характеру [2, с. 682–689].

Принцип об'єктивності вимагає співвідношення заходів протидії корупції з закономірностями і тенденціями розвитку корупції в державі, її впливом на економічні, політичні, соціальні процеси. Він передбачає здійснення протидії корупції з урахуванням загальної соціально-економічної ситуації в країні і вибір антикорупційних засобів за принципом їх достатності для досягнення поставленої мети і адекватності суспільній небезпеці корупційних проявів.

Цей принцип, безпосередньо пов'язаний із принципом практичної спрямованості та радикальності, передбачає собою реальний, не декларативний характер здійснюваних заходів. Вони не повинні мати характер політичної кампанії, а повинні безпосередньо впливати на фактори, що детермінують корупцію. Практична спрямованість антикорупційних заходів потребує чіткого визначення суб'єктів протидії, їх завдань і повноважень, конкретності заходів та строків їх виконання тощо.

Принцип наукової обґрунтованості передбачає здійснення антикорупційної діяльності на науковій основі – з використанням сучасних досягнень науки, техніки, позитивного світового досвіду, із залученням фахівців з таких галузей, як теорія права, конституційне, фінансове, адміністративне, кримінальне, податкове право, кримінологія, соціологія, психологія тощо. Цей принцип зобов'язує піклуватися про повну і всебічну кримінологічну інформацію в країні, регіоні, галузі, установі, а тому, зокрема, передбачає постійне здійснення моніторингу органів державної влади та органів місцевого самоврядування на предмет стану та динаміки корупційних процесів. Такий моніторинг необхідний для оцінки ефективності реалізації в державі антикорупційної політики, зміни її пріоритетів відповідно до ситуації з корупцією, вироблення та втілення нових антикорупційних заходів [3, с. 5–7].

Економічна доцільність передбачає, що антикорупційні заходи повинні бути економічно обґрунтовані як з точки зору їх економічної ефективності, так і можливих негативних побічних наслідків, а також реальної економічної можливості їх впровадження в життя. Планувати і розробляти можна лише ті

заходи, які на сучасному етапі, враховуючи своє економічне становище, держава спроможна втілити в життя. Проте економічний раціоналізм не означає мінімізації витрат на протидію корупції. Такі витрати повинні обумовлюватися економічними можливостями держави і водночас бути достатніми.

Принцип взаємодії владних структур з інститутами суспільства, населенням вимагає поєднання зусиль у протидії корупції владних структур і суспільних інституцій. Протидія корупції — це не лише справа держави, це справа всього суспільства. Кожен суспільний інститут у цій справі має виконати свою функцію, в межах повноважень вжити всіх можливих антикорупційних заходів. Обмеження протидії корупції правоохоронною діяльністю відповідних державних органів виключає виконання основних завдань і досягнення мети антикорупційної діяльності.

Принципами протидії корупції можуть бути визнані також інші базові положення, зокрема: демократизація управління суспільством; оптимальна відкритість для населення діяльності посадових осіб; входження до міжнародної системи протидії корупції та розвитку всебічного співробітництва з іноземними державами.

Підсумовуючи викладене вище, хотілось би зробити наступні основні висновки: в Україні створена і діє законодавча база, необхідна для ефективної протидії корупції, зокрема в частині відповідальності за корупційні правопорушення. Що стосується останньої, то вона передбачає цілий комплекс кримінально-, адміністративно-, цивільно-правових, дисциплінарних та інших заходів впливу з метою притягнення до відповідальності практично будь-якої посадової особи органів державної влади, яка допустила те чи інше зловживання владою чи посадовим становищем (від порушення обмежень, встановлених для державних службовців, неподання декларації до одержання хабара і участі в діяльності організованих злочинних угруповань). Для вдосконалення діяльності з протидії корупції необхідно, по-перше, вдосконалення чинного законодавства (у тому числі й прийняття науково обґрунтованого пакета антикорупційних законодавчих актів); по-друге, всебічне використання позитивного закордонного досвіду протидії корупції; по-третє, залучення до антикорупційних програм широких верств населення та

суспільних інститутів; по-четверте, покращення превентивної діяльності щодо протидії корупції.

Список використаних джерел:

1. Михайленко П.П. Значение принципа законности и его обеспечение при расследовании преступлений // Проблемы борьбы с коррупцией и организованной преступностью / НДІ «Проблемы человека». – К., 1998. – С. 306–310.
2. Сервецький І.В. Борьба з організованою злочинністю та корупцією в Україні – умови розвитку економічних відносин і теоретичних аспектів // Економіка України: реалії, перспективи розвитку ринкових відносин: аналітичні розробки, пропозиції науковців та практичних працівників. – Т. 20. – К., 2000. – С. 682–689.
3. Корнієнко М.В. Проблеми боротьби з корупцією та шляхи їх розв'язання // Науковий Вісник НАВС України. Науково-теоретичний журнал. Частина 2. – № 1, 2003. – С. 3–13.

Шевченко О. Основні принципи протидії корупції

У статті розглядаються та аналізуються основні принципи протидії корупційним проявам, а саме: верховенства права; законності, системності; комплексності; об'єктивності; практичної спрямованості та радикальності заходів; наукової обґрунтованості; економічної доцільності; взаємодії владних структур з інститутами суспільства і населенням; оптимальності та ефективності; об'єктивності.

Ключові слова: корупція, принципи, законність, системність, комплексність, об'єктивність, взаємодія.

Шевченко А. Основные принципы противодействия коррупции

В статье рассматриваются и анализируются основные принципы противодействия коррупционным проявлениям, а именно: верховенства права; законности, системности; комплексности; объективности; практической направленности и радикальности мероприятий; научной обоснованности; экономической целесообразности; взаимодействия властных структур с общественными институтами и населением; оптимальности и эффективности; объективности.

Ключевые слова: коррупция, принципы, законность, системность, комплексность, объективность; взаимодействие.

Shevchenko O. Basic principles of combating corruption

The article reviews and analyzes the basic principles of corrupt practices combating, namely: the rule of law, legitimacy, systematicity, integration, objectivity, practical orientation and radical actions, scientific validity, economic feasibility, interaction of authorities with public institutions and people, optimality, effectiveness, objectivity.

Key words: corruption, principles, legitimacy, systematicity, integration, objectivity, interaction.